

A Bigot-pavilon két kiemelkedő darabjának restaurálása

■ Az Iparművészeti Múzeum Kerámia- és üveggyűjteményéből az 1900. évi párizsi világkiállításon Radics Jenő által megvásárolt úgynevezett Bigot-pavilon tárgye gyűjtése áll hozzám talán a legközelebb. A hosszú ideig méltatlanul mellőzött darabok már az első pillanatban magukkal ragadtak. Keramikusi, szobrászi tanulmányaim folytán különös, megmagyarázhatatlan kapcsolatot érezek ezek iránt a monumentális, mesterien kialakított formák és felületek láttán. Miközben méltóságteljesek és súlyosak, életre kelnek a térben. Felöltöztetik, díszítik az épületeket. Ez azonban a raktárakban, szétszedett, rendezetlen állapotban alig volt érezhető. A felületek fénytelenek voltak és elhanyagoltak, a pavilon darabjai szanaszét, darabokban heverték, többször költöztek a pincéből az udvarra, majd az alsósori raktárakba.

Állandó késztetést éreztem a tárgyak megmentésére, de a körülmények sokáig nem tették lehetővé a kiállításukat, restaurálásukat. Kimondhatatlan volt tehát az örömöm, mikor 2012-ben felmerült a kiállítás terve, amit nem sokkal később intenzív megvalósítás követett.¹ A tárgyak mozgatása már önmagában ha-

A Bigot-pavilon elemeinek tisztítása a múzeum alagsorában / Cleaning of parts of the Bigot-pavilion in the basement of the Museum of Applied Arts, Budapest

Fotó: Gontos Katalin

Fotó: Gontos Katalin

Női büszt, figurális attikaelem (restaurálás előtt, hiányfelmérés közben) / Female bust. Figurative attic element (before restoration, during damage assessment)

A női büszt részlete (a legjelentősebb hiány: az orr kiegészítése után, retusfestés előtt) / Detail of the female bust (after reconstructing the most significant deficiency, the nose, before retouch painting)

talmas feladat elé állított mindenkit. Régóta vártam erre a lehetőségre, de nem gondoltam, hogy ekkora kihívás lesz. Elsősorban az idő rövidege, a tárgyak súlya és nem utolsósorban a restaurálási feladatok kivitelezése jelentette a nehézséget.

Az állapotfelmérés során megállapítható volt, hogy a kiválasztott tárgyak felületét nagymértékben erősen tapadó szennyeződések borította, sérüléseik, hiányaik is jelentősebbek voltak, mint azt felületes szemrevételezések, raktárlátogatások alkalmával láthattuk.

Fotó: Gontos Katalin

→
**Gyermek najád,
lépcsőkorlátot lezáró
plasztika két nagyobb
és egy kisebb darabja
(tisztítás közben a
restaurátor-műhelyben)
/ Two larger parts and
one smaller part of a
child Naiad sculpture
closing a balustrade
closing a balustrade
(during cleaning in the
restorer studio)**

A munkafolyamatok közben a *készítéstechnikai* jellemzőket jól megfigyelhetjük, és az avatott szemnek a tárgy minden részlete hordoz információt. A restaurátor mielőtt hozzákezd a munkához, megismerkedik a tárgy történetével, a készítés körülményeivel, belehelyezkedik annak korába, tanulmányozza az analógiákat. Ezeknek a tárgyaknak a sorozatgyártását negatív formába történő préseléssel oldották meg (az alapanyag az ún. *grès flammé*), a nagyobb elemek hátoldalát ún. bordázatokkal merevítették, az első mázlatlan égetést a második magastüzi mázas égetés követte (keleti hatás benyomását keltő megjelenéssel). Dokumentumokból tudjuk, hogy Alexandre Bigot a gyárat szigorú rendbe, területekre osztotta. Az egyes területek sorrendje magát a készítési folyamatot is jól tükrözi. Mintázóterem, alapanyag-előkészítő, nega-

Fotó: Csontos Katalin

tívkészítő, döngölő- és formázóhelyiségek, szárítók, retushelyiség, égetőkemencék, mázazó, mázas égetés, csomagolás, szállítás.

Tisztítás: A tárgyak mindegyikét nem lehetett a második emeleti restaurátor-műhelybe szállítani, így raktározásuk helyén, az alagsorban alakítottuk ki a munkaterületet. Ezek a körülmények nem voltak a legideálisabbak a munkavégzésre. A lazán kötődő szennyeződések első lépésben mechanikusan, nagyobb kefékkel vízesen végeztük, majd gőztisztítóval fellazítottuk a városi levegőből származó (elsősorban a napsugárzás hatására szinte ráégett korom-) lerakódásokat. Ennek elsősorban az az oka, hogy sokáig szabadterén tárolták a tárgyakat. Több esetben nem volt elégséges ez a módszer, ezért semleges felületaktív tisztítószert használtunk pakolások formájában, majd újra gőzzel lazítottunk. Addig alkalmaztuk felváltva ezt a folyamatot egyre kisebb kefékkel, míg teljesen letisztult a felület. Ekkor váltak igazán láthatóvá a gazdag, különleges mázfelületek, melyek jól tükrözik Alexandre Bigot kémiai és ásványtani ismereteit. Zöld, barna, kék és helyenként vöröses színek, bennük csillogó apró kikristályosodott felületekkel – fantasztikus látványt nyújtottak. A tervező a színek játékoságával csak tovább fokozta a plasztikai hatást, mely most már teljes valójában előtűnhetett.

Restaurálás: A következő lépésben már a tiszta, restaurálásra váró darabok felkerültek a második emeleti restaurátor-műhelybe. Két nagyobb épületplasztika várt komoly beavatkozásra: egy női büszt (figurális attikaelem, zöld mázzal) és egy lépcsőházi korlát eleme (gyermek najád, lábánál homárral és csigával). A büszt

Fotó: Csontos Katalin

**Női büszt,
figurális attikaelem.
Jean-Baptiste Larrivé
szobrász műve
(restaurálás után).
Restaurátor: Csontos
Katalin / Female bust.
Figural attic element
by the sculptor
Jean-Baptiste Larrivé
(after restoration).
Restorer:
Katalin Csontos
[1899–1900]
restaurálás: 2012, *grès
flammé*, magastüzi
zöld mázazás
(Iparművészeti
Múzeum, Budapest) /
restoration: 2012,
grès flammé, high fire
green glaze (Museum
of Applied Arts,
Budapest)
[78x58x36cm]**

anyagokat kellett választani. A kiegészítések végleges, retus előtti megjelenését több lépcsőben, reszelőkkel alakítottam ki. Ahhoz, hogy a restaurált részek az eredeti tárgy megjelenéséhez hasonlítsanak, a máz karakterét is vissza kellett adni. A magastüű, helyenként savval maratott máz foltos megjelenése a retusálás szempontjából könnyebbséget jelentett. A megfestett kiegészítések könnyen beleolvadnak az eredeti felületbe, észrevétlenné válva a látogató előtt.

Hasonló technikai folyamatot alkalmaztam a gyermek najád esetében is. Az eltérés az volt, hogy a sű-

Gyermek najád feje (a hiányok kiegészítése után, retusfestés és összeépítés előtt) / Head of the child Naiad (after reinforcing missing parts, before retouch painting and reassembling)

Gyermek najád fejének csorbulásai, a hiányok megjelölése / Damages on the head of the child Naiad. Marking of the deficiencies

több helyen hiányos volt és sérült, míg a gyermek najád a hiányain túl három nagyobb és egy kisebb darabban volt, valamint a tárgytól idegen (a korábbi beépítés nyomait magán viselő) kiegészítésekkel borított. Ezek eltávolítását nagy elővigyázatossággal, mechanikusan, vésővel kellett kibontani.

A büsztt legjelentősebb hiánya az orr-részen volt. A kiegészítést kutatómunka előzte meg. Ugyanis az orr formája nagymértékben befolyásolja a szobor megjelenését, egy oda nem illő részlet teljesen megváltoztathatja a fej kisugárzását. Szerencsére a hiány kikövetkeztethető volt, az anatómiai minták közül egy klasszikus formának felelt meg leginkább. A kiegészítő anyagnál mindkét esetben gondolni kellett arra a lehetőségre is, hogy később a tárgyak végleges elhelyezése szabadtéren lesz. Tehát időjárásálló, kültéri

Gyermek najád összeépítése előtt a furatok, fémcsapok elhelyezkedése / Child Naiad—the place of boreholes and bolts before reassembling

Gyermek najád, lábánál homár és csiga, lépcsőkorlátot lezáró plastika. P. Moullet szobrász műve (restaurálás után). Restaurátor: Csontos Katalin / Lobster and snail at the feet of a child Naiad. Sculpture closing a balustrade by P. Moullet (after restoration). Restorer: Katalin Csontos

[1898–1900] restaurálás: 2012, grès flammé, magastüzű zöld mázazás, magasság: 125 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest) / restoration: 2012, grès flammé, high fire green glaze, height: 125 cm (Museum of Applied Arts, Budapest)

Gyermek najád alsó, nagyobb részlete (összeépítés előtt) / A lower, bigger part of the child Naiad (before reassembling)

lyos, ámbar üreges darabokat itt egymáshoz kellett rögzíteni. A biztonságos illesztés miatt a kőragasztó mellett még rozsdamentes, a törésfelületekbe ágyazott csapokkal is egymáshoz fogattam a részeket. Ehhez a megoldáshoz összesen tíz furatot kellett készíteni és öt darab menetszárat elhelyezni az illesztésre váró felületekbe. Ez a munkafolyamat nagy precíziást és körültekintést igényelt. Nehézséget okozott továbbá, hogy az összeragasztott részek nem álltak meg magukban (a ragasztó kötési ideje többórás volt), ezért speciális támasztékrendszert kellett kitalálni. A további lépések megegyeztek a büsztön alkalmazottakkal.

Végezetül Tímárné dr. Balázs Ágnes restaurátor szavait idézem: „[...] a restaurálás – bár igényel némi kreativitást és kezűgyességet – mára interdiszciplináris tudománnyá fejlődött, amelyben a szakma sokkal járul hozzá a történettudományokhoz, ugyanakkor ehhez felhasználja a fizika, a kémia és a biológiai tudományok eredményeit. Amikor pedig restaurálásról dönt, a filozófia és az etika tudományát hívja segítségül.”²

A kiállítás és a fent leírt tárgyak 2014. augusztus 31-ig tekinthetőek meg az Iparművészeti Múzeumban.

CSONTOS KATALIN
főrestaurátor, Iparművészeti Múzeum

Jegyzetek

1. Balla Gabriella: A Bigot-pavilon – szecessziós épületkerámiák Párizsból. Az Iparművészeti Múzeum kiállítása. *Magyar Iparművészet*, 2013/5. 2–7;
2. Tímárné dr. Balázs Ágnes: *Műtárgyak, restaurálás és tudomány*. www.ace.hu/tudvil/balazsy.html – Hozzáférés: 2014. április 7.